

รูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในสมัยอยุธยา พ.ศ.1893-2310

นางสาว ปิยรัตน์ อินทร์อ่อน

ศูนย์วิทยพัทยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-634-163-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FORMS OF THE STRUGGLE FOR POLITICAL POWER DURING THE AYUTTHAYA PERIOD,

1351-1767

Miss Piyaratt Inorn

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Art

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

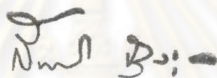
1996

ISBN 974-634-163-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์   รูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในสมัยอยุธยา พ.ศ.1893-2310
โดย   นางสาว ปิยรัตน์ อินทร์อ่อน
ภาควิชา   ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา   อ.ดร. ธีรวัต ณ ป้อมเพชร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รศ.ดร. สันติ ญงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

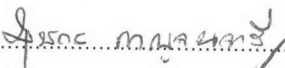
.....ประธานกรรมการ
(ศ.ดร. ปิยนาท บุณนาค)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อ.ดร. ธีรวัต ณ ป้อมเพชร)

.....กรรมการ
(รศ. ณรงค์ พ่วงพิศ)

.....กรรมการ
(ผศ.ดร. บุษกร กาญจนจारी)

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ปิยรัตน์ อินทร์อ่อน : รูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในสมัยอยุธยา พ.ศ. 1893-2310
(FORMS OF THE STRUGGLE FOR POLITICAL POWER DURING THE AYUTTHAYA
PERIOD, 1351-1767) อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.ธีรวัต ฅ ป้อมเพชร, 120 หน้า.
ISBN 974-634-163-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษารูปแบบและวิธีการในการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในสมัยอยุธยา
รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแย่งชิงอำนาจ
ทางการเมืองด้วย

ผลจากการศึกษาปรากฏว่า รูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในสมัยอยุธยา มี
2 รูปแบบ คือ การใช้กำลังพลจำนวนมาก และการลอบทำร้าย

การใช้กำลังพลจำนวนมากมี 2 วิธี คือ การใช้กำลังพลจากภายนอกพระนคร และการใช้
กำลังพลจากภายในพระนคร

การลอบทำร้ายมี 2 วิธี คือ การลอบสังหาร และการวางกลอุบาย

รูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในระยะแรกเป็นการใช้กำลังพลจำนวนมากจากภายนอก
พระนคร จนกระทั่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 เสวยราชสมบัติ การใช้กำลังพลจากภายนอกพระนคร
จึงยุติลง เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงให้มีการจัดระเบียบการปกครอง เมืองต่าง ๆ ในเขต
ปริมณฑลลดความสำคัญลง การใช้กำลังพลจากภายนอกอยู่ในระยะใกล้พระนคร การลอบทำร้ายถูกนำมา
ใช้ในราชสำนักมากขึ้น ใน พ.ศ. 2153 เกิดการใช้กำลังพลจำนวนมากในพระนครเป็นครั้งแรกโดย
สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม หลังจากนั้นการใช้กำลังพลภายในพระนครก็มีมากขึ้น จนกลายเป็นสงครามกลาง
เมืองในที่สุด แต่การลอบทำร้ายก็ถูกนำมาใช้ตลอดระยะเวลาเช่นกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง คือ ระบบ
การควบคุมกำลังคน ระบบการรักษาความปลอดภัย และลักษณะทางกายภาพของเมืองอยุธยาและปริมณฑล

ภาควิชา ..... ปร.อหิตาภพร
สาขาวิชา ..... ปร.อหิตาภพร
ปีการศึกษา 1538

ลายมือชื่อนิติ ..... ปิยรัตน์ อินทร์อ่อน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ. ธีรวัต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกหาร่วม

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

C510182 : MAJOR HISTORY
KEY WORD : AYUTTHAYA PERIOD / POLITICAL POWER
PIYARATT INORN : FORMS OF THE STRUGGLE FOR POLITICAL POWER DURING
THE AYUTTHAYA PERIOD, 1351-1767. THESIS ADVISER : DHIRAVAT NA
POMBEJRA, 120 pp. ISBN 974-634-163-4

This thesis studies the forms and methods of struggle for political power during the Ayutthaya period, analysing the factors which caused changes in the forms and methods of these struggles.

The result of research done is that there were two main forms of struggle for political power, namely the use of a large body of followers, and the use of assassination and stealth.

The use of a large group of followers, or army, may further be divide into the use of an army from outside the royal capital, and the use of forces within the Ayutthaya itself.

The use of assassination and stealth may also be divided into two methods, the attempts to assassinate and the use of stratagems.

The major form of struggle for political power in the early period was that of the use of an army from outside the capital, and this form predominated up till King Boromrachathirat II's reign. When King Boromtrailokanat reorganised the administration the various muang around Ayutthaya lost their political significance. The use of force now came from elements within the capital itself. In 1610 there occurred for the first time the use of a large body of men within the capital city, by King Songtham. After that the use of troops inside the capital became increasingly common, until there was even a "civil war" inside the city in 1733. The use of assassination, however, remained constant throughout this period.

Factors which caused these changes in the form of political struggle were the manpower control system, the palace's security system, and the physical characteristics of Ayutthaya and its environs.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ปรอชิตาภพร
สาขาวิชา ..... ปรอชิตาภพร
ปีการศึกษา ๒๕๓๘

ลายมือชื่อนิสิท ..... นิคม อิมรอน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ. จ.
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ ดร. ธีรวัฒน์ ณ ป้อมเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยความใส่ใจตลอดมา ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ ที่จุดประกายความคิดเริ่มต้นให้กับผู้เขียนสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.ปิยนาด นุชนาค ซึ่งกรุณาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และให้ความอนุเคราะห์ผู้เขียนเสมอมา ขอขอบคุณ รศ.ณรงค์ พ่วงพิศ และ ผศ.ดร.บุษกร กาญจนจारी ที่กรุณาเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณสำหรับความใส่ใจและความอนุเคราะห์ของอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่และคุณพ่อ ที่คอยใส่ใจ ห่วงใย และเป็นกำลังใจกับผู้เขียนตลอดมา และทำให้ผู้เขียนได้มาถึง ณ จุดนี้ได้ ขอขอบคุณน้องชายที่ช่วยทำกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ให้ดียิ่ง

ขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ทุกคนที่คอยห่วงใย ช่วยเหลือ และถามไถ่ตลอดมา

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้าอนุมัติ.....	ค.
บทคัดย่อ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญแผนที่.....	
บทที่	
1 บทนำ.....	1
2 การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองสมัยอยุธยาตอนต้น.....	5
- พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา.....	5
- ความสัมพันธ์ระหว่างละโว้และสุพรรณภูมิ.....	8
- การยึดอำนาจในพระนคร.....	13
- กบฏพระศรีศิลป์และการประหารพระสังฆราชฝ่ายอรัญวาสี เป็นครั้งแรก.....	19
- ความขัดแย้งของสมเด็จพระนันทราชาธิราชและสมเด็จพระ มหาธรรมราชา.....	24
- กบฏญาณประเชียร.....	26
3 การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	30
- กบฏญี่ปุ่นและการยึดอำนาจของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม.....	30
- กบฏพระศรีศิลป์ (พระมหาอุปราช).....	38
- การยึดอำนาจของออกญาโกษาโหม.....	41
- กบฏวัดท่าทราย.....	46
- การยึดอำนาจของสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาและ เจ้าฟ้านารายณ์.....	47
- การยึดอำนาจของสมเด็จพระนารายณ์.....	48
- กบฏพระอนุชาธิราช.....	54
- การยึดอำนาจของพระเพทราชา.....	56

4	การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง.....	65
	- การประหารกรมพระราชวังหลัง.....	66
	- กบฏธรรมเถียร.....	67
	- การประหารเจ้าพระขวัญ.....	69
	- ความหวาดระแวงในราชสำนักสมเด็จพระเจ้าเสือ.....	72
	- สงครามกลางเมือง.....	73
	- กบฏจัน.....	78
	- การลอบปลงพระชนม์กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์.....	79
	- การประหารกรมพระราชวังบวรสถานมงคล.....	81
	- กบฏวังหลวง.....	83
	- กบฏกรมหมื่นเทพพิพิธ.....	86
5	บทสรุป.....	88
	เอกสารอ้างอิง.....	92
	ภาคผนวก.....	100
	ประวัติผู้เขียน.....	115

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนที่

แนที่หมายเลข 1.....	17.
“ 2.....	22
“ 3.....	43
“ 4.....	50
“ 5.....	52
“ 6.....	58
“ 7.....	60
“ 8.....	75
“ 9.....	84
“ 10.....	101.
“ 11.....	104
“ 12.....	107
“ 13.....	109
“ 14.....	111
“ 15.....	114

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย